

чата, за да цитира думитѣ на поета Викторѣ Юго, казани на едно събрание въ негова честъ въ Брюкселъ. „Печатътъ е свѣтлината на обществото, а въ всѣка свѣтлина има нѣщо божествено. Мисленето е дишане на човѣка; който спира мисленето, напада човѣчеството . . . Отъ печата се заключава и за цивилизацията и свободата на страната . . . Презъ нощта печатътъ пръвъ съглежда зората и я възвестява на свѣта“. И по-нататкъ, сякашъ въ предчувствие на идеитѣ за Паневропа, които занимаватъ нѣкои по-късни политици и утописти, той добавя: „Ето това е земното блаженство, което науката докара. Тя очисти предишнитѣ погрѣшни мнения на европейцитѣ, изглади разликата между тѣхъ и въведе сходство въ идеитѣ, принципитѣ и нравитѣ, отблъсквайки навсѣкжде лжата, мошеничеството и лицемѣрието. Сега физиката, естествената история, химията, механиката, медицината, астрономията, изкуството, педагогиката, сжщитѣ принципи и системи, сжщитѣ методи и сжщото обучение въ всички европейски учебни заведения докараха еднакви резултати. По този начинъ се образува единъ европейски народъ, еднообразенъ и всемогщъ“. Докато възгледитѣ върху образование, справедливостъ и социално равенство оставали неопредѣлени, човѣчеството било тласкано „като корабъ безъ кормило всрѣдъ морскитѣ вълни“. Откакъ обаче тѣзи възгледи добили навредъ опредѣлено значение, настѣпили и най-благодатни последици. „Образованието се очисти отъ метафизичнитѣ учения на старитѣ системи и стана ясно и достъпно за всички възрасти и класи. Въздигнаха се най-мждритѣ мъже, които прославиха роднитѣ си мѣста съ велики и общеполезни открития . . . Справедливостъта се положи като основа на всѣко човѣшко общество и милиони народи се освободиха отъ робството. Социалното равенство се провъзгласи безъ изключение за всички. Нѣма вече стари привилегии и благородство. По този начинъ населението на една държава съставя однородно, нераздѣлно и твърде силно политическо цѣло.“

Така проповѣдва, така ликува нашиятъ културенъ апостолъ, цѣлъ завладѣнъ отъ нѣкаква философия на евфоризма, т. е. на учението за съвършената личностъ въ съвършената държава, тая най-висока целъ на човѣшкото развитие. Въ едно царство на научната истина, на справедливостъта и на